

T.C. İNKILAP TARİHİ

VE

ATATÜRKÇÜLÜK

6.ÜNİTE

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

TEK FASİKÜL

Zeki DOĞAN

Sosyal Bilgiler Öğretmeni

sosyalciniz.wordpress.com

sosyalciniz.wordpress.com

SosyalBilgilerOgretmenleri

MİLLİ DIŞ POLİTİKA

- Bağımsız bir devletin, diğer devletlerle olan ilişkilerinde benimsediği ilkeler doğrultusunda izlediği siyasete **milli dış politika** denir. İzlendi bu siyasette öncelikle yurdun bölünmezliği ve ulusun bağımsızlığı göz önünde bulundurulmalı ancak diğer ulusların haklarına da saygı gösterilmelidir. Atatürk'ün dış politika ile ilgili görüşlerini en iyi "**Yurtta barış, dünyada barış**" sözü ortaya koymaktadır.

Türk Dış Politikasının Dayandığı Temel İlkeler	
Tam Bağımsızlık	Bir ülkenin siyasi, askerî, ekonomik vb. alanlarda kendi iradesiyle ve kendi menfaatlerine göre hareket edebilmesidir. Başka bir milletin mandası altına girmeyi reddetme. Kapitülasyonlar ve Düyûn-u Umûmiye Teşkilatının kaldırılması.
Gerçekçilik	Dış politikada gerçekleşmeyecek hayaller peşinde koşmak yerine gerçekçi olmanın ve mevcut şartların gereklerine göre hareket etmek.
Akılcılık	Geçmişin sorunlarına saplanıp kalmak yerine mevcut şartları değerlendirerek geleceğe yönelik kararlar almak. Değişen şartları iyi analiz etmek ve bu şartlar altında en doğru adım atmak. İzlendi akılcı politika sonucu Hatay'ın Türkiye'ye katılması
Mütekabiliyet	Türkiye'ye dostça yaklaşan ülkelerle iyi ilişkiler geliştirmek ancak düşmanca tavır sergileyen ülkelere gerekli karşılığı vermekten çekinmemek.
Millî Menfaatleri Esas Alma	Ülke menfaatlerinin gerektirdiği şekilde hareket etmek
Barış	Yayılmacı bir politika takip etmemek, devletlerarasındaki sorunların diplomasi ile çözülmesinden yana olmak.
Türk ve Dünya Kamuoyunu Dikkate Alma	Gücünü milletten almak ve millî menfaatlere göre davranmak. İç ve dış politikayı kamuoyunun bu beklentilerini dikkate alarak şekillendirmek.

1923-1930 DÖNEMİ

- Türkiye'nin bu dönemdeki dış politikası, **Lozan'dan geriye kalan sorunları çözmek ve Lozan'da alınan kararları uygulamaya çalışmak** olmuştur.

1923- 1930 döneminde; **Musul sorunu, dış borçlar, yabancı okullar ve nüfus mübadelesi** konuları Türkiye'nin dış politikasında belirleyici olmuştur.

YABANCI OKULLAR SORUNU (1926)

- Avrupalı devletler kapitülasyonlar aracılığıyla Osmanlı Devleti'nde pek çok okullar açmışlar ve çeşitli haklara sahip olmuşlardı. Bu okullar, zamanla Osmanlı Devleti'ne karşı zararlı faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardı.
- Lozan Barış Antlaşmasında; yabancı okullarla ilgili tek karar sahibinin Türk Hükümeti olduğu kabul edildi.
- 3 Mart 1924 tarihinde **Tevhidi Tedrisat Kanunu**'nun çıkarılmasıyla tüm okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı.
- Ancak, en fazla okul Fransa'ya ait olduğundan **Fransa** yapılan düzenlemeye karşı çıktı.

Türkiye Cumhuriyeti bu olayın kendi **iç sorunu** olduğunu ve bu görüşme teklifinin **bağımsız devlet olma** anlayışıyla bağdaşamayacağını belirterek, teklifi reddetti.

- Bu okullarda **tarih, coğrafya, Türkçe derslerinin Türk öğretmenlerce okutulması, Türk müfettişlerince denetim yapılması** kararlaştırıldı.
- Böylece yabancı okullar sorunu kesin olarak çözümlendi ve bu okulların tamamı Milli Eğitim Bakanlığı ilkelerine bağlı hale getirildi. (1926)

IRAK SINIRI VE MUSUL SORUNU(1926)

- Lozan'da Musul sorunu çözüme kavuşturulamamıştı. Türkiye, **Musul halkının çoğunluğunun Türk olmasından dolayı** Musul'un kendisine bırakılmasını istiyordu.
- **İngiltere** ise bölgenin **zengin petrol yataklarına sahip olması** ve ekonomik çıkarları nedeniyle Musul'u bırakmak istemiyordu.
- Lozan'da Musul sorununun iki taraf arasında yapılacak karşılıklı görüşmelerle halledilmesine

karar verilmişti. Ancak ikili görüşmeler sırasında bir çözüm sağlanamayınca, Türkiye durumu **Milletler Cemiyetine** götürdü.

- İngiltere'nin uzlaşmaz tutumu üzerine Türkiye bölgeye müdahale kararı aldı, fakat **Şeyh Sait İsyanının çıkması** Türkiye'nin müdahalesini engelledi. Türkiye, Şeyh Sait isyanıyla uğraştığı için gerekli askeri müdahalede bulunamadı.

Yorum: Şeyh Sait İsyanı nedeniyle Musul'a askeri müdahalede bulunulamaması, **iç sorunların dış politikayı olumsuz etkilediğinin** göstergesidir.

- **5 Haziran 1926**'da Türkiye ile İngiltere arasında **Ankara Antlaşması** imzalandı.
- Musul, İngiliz mandası altındaki Irak'a verildi.
- Musul'un petrol gelirlerinin % 10'u yirmi beş yıllığına Türkiye'ye verildi.
- Türkiye **beş yüz bin İngiliz sterlini** karşılığın bu hakkindan vazgeçmiştir.

Yorum: Musul sorunu **Misakı Milliye aykırı olarak** çözülmüştür.

Misakı Milliden **taviz verilmiştir.**

Musul'daki Türkleri koruyucu kararlar alınamamıştır.

DIŞ BORÇLAR SORUNU

- ✓ Lozan Antlaşmasında Osmanlı Devletinden kalan borçların paylaşılması ve ödenmesi kararlaştırılmıştı ancak alacaklılar arasında en fazla alacağı olan **Fransa** sorun çıkardı.
- ✓ Türkiye'den alacağı **en fazla olan Fransa**, borçların altın olarak ödenmesini istediysen de **Türkiye borçların kağıt para ve Fransız frangı olarak ödenmesini kabul ettirdi.**
- ✓ Türkiye borçlarını 1954'e kadar ödedi.

Bilgi: 1929'da başlayan ve tüm dünyada etkili olan ekonomik bunalım, Türkiye'nin borçlarını geç ödemesine neden olmuştur.

NÜFUS MÜBADELESİ /DEĞİŞİMİ (1930)

- ✓ Nüfus mübadelesi **Yunanistan ile Türkiye** arasında sorun olmuştur.
- ✓ Lozan Antlaşması'na göre İstanbul Rumlarıyla Batı Trakya Türkleri hariç diğer Türk ve Rumların **yer değiştirmesi** kararlaştırılmıştı. Ancak Yunanistan'ın özellikle İstanbul'da daha çok Rum bulundurmak istemesi iki ülke arasında sorun oldu.

- ✓ Bu sorunun Milletler Cemiyeti ve Lahey Adalet Divanı'nda çözümlenememesi üzerine Türkiye ile Yunanistan arasında **10 Haziran 1930**'da bir antlaşma yapıldı.
- ✓ Buna göre İstanbul Rumlarının ve Batı Trakya Türklerinin yerleşme tarihlerine bakılmaksızın yerlerinde kalmaları kabul edildi. Diğer yerlerdeki **Türk ve Rumlar yer değiştirecekti.**
- ✓ Böylece bu sorun da çözümlenmiş ve Türk - Yunan ilişkileri 1954 yılına kadar sürecek iyi bir döneme girmiştir.

Yorum: Yunanistan ile 1930'dan sonra başlayan iyi ilişkiler 1934'te **Balkan Antantı**'nın kurulmasında etkili olmuştur.

- 1954 yılında ortaya çıkan **Kıbrıs sorunu**, Türk-Yunan ilişkilerinin yeniden bozulmasına neden olmuştur.

1930-1939 DÖNEMİ

- Bu dönemde **yeni bir dünya savaşı tehlikesine karşı önlemler alınmıştır.**
- 1929'da başlayan **dünya ekonomik bunalımı**, liberal politikalara karşı tepkilere neden olmuş, **otoriter (baskıcı) rejimler güçlenmiştir.** (Komünizm, Faşizm, Nazizm gibi)
- **Almanya ve İtalya**'nın saldırgan politikaları Türkiye'nin dış güvenliğini tehlikeye düşürmüştü ve ittifak arayışlarına yöneltmiştir.
- Bu nedenle Türkiye bu dönemde büyük devletler ile yakın siyasi ilişkiler kurmuş,
- **Bölgesel ve uluslararası paktlara** katılarak dünya barışına katkıda bulunmuş ve kendi güvenliğini ve gücünü de artırmıştır.

TÜRKİYE'NİN MİLLETLER CEMİYETİ'NE GİRMESİ (1932)

- **Milletler Cemiyeti**, Wilson İlkeleri gereğince uluslararası sorunları barışçı yollarla çözmek için Paris Barış Konferansında alınan kararla kurulmuştur.
- Ancak, Milletler Cemiyetinin **İngiltere'nin etkisi altında** kalarak, kuruluş amacına uygun davranmaması ve büyük devletlerin çıkarlarını koruyan bir kurum haline gelmesi Türkiye'nin bu kuruluşu üye olmasını geciktirdi.

- o İlerleyen yıllarda II. Dünya Savaşı tehlikesinin belirmeye başlaması üzerine Türkiye, **dünya barışına** verdiği önemi göstermek ve **yurtta sulh, cihanda sulh** ilkesini gerçekleştirmek amacıyla Milletler Cemiyeti'ne üye oldu. (18 Temmuz 1932)

BALKAN ANTANTI (9 Şubat 1934)

Antant: Devletlerarasında bir ya da birkaç antlaşmanın imzalanmasıyla yapılan ittifak.

- o I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan antlaşmalar kalıcı bir barış sağlayamamıştı. Avrupa'da **silahlanma yarışı** tüm hızıyla sürmekte, **Almanya** ile **İtalya'nın yayılcı politikaları** Balkanları ve Orta Doğu'yu tehdit etmekteydi.
- o Milletler Cemiyeti büyük devletlerin etkisinde olduğundan devletlerarası anlaşmazlıkları çözmede etkisiz kalıyordu.
- o Bu gelişmeler üzerine **Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya** arasında Balkan Antantı imzalandı.
- o Bu antlaşmayla Balkan ülkeleri karşılıklı olarak **sınırlarını güvenlik altına almayı** ve çıkabilecek tehlikeleri birlikte önlemeyi amaçlamışlardır.
- o **Arnavutluk**, İtalya'dan çekindiği için bu antanta katılmamış ve tarafsız kalmıştır.
- o II. Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine Balkan Antantı dağılmıştır.

Bilgi:

Bulgaristan Balkanlardaki emellerinden dolayı ittifaka katılmadı. (*II. Balkan Savaşında kaybettiği yerleri geri almak istemesi*)

Türkiye, Balkan Antantı'nı imzalayarak batı sınırlarını güvenlik altına almıştır.

MONTRÖ BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ (20 TEMMUZ 1936)

- Lozan'da, Boğazlar sorunu Türkiye'nin aleyhine çözümlenmiş, tam egemenlik hakkı verilmemişti.
- Çünkü Lozan Barış Antlaşması'nda Boğazların yönetiminin Türkiye'nin başkanlığını yapacağı uluslararası bir **Boğazlar Komisyonu**na verilmesi ve Boğazların her iki yakasında asker bulundurmaması, Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki **egemenlik haklarını** sınırlandırmaktaydı.

1930'lu yıllarda **Almanya'nın** hızla silahlanması, **İtalya'nın** Habeşistan'ı işgal etmesi ve **Japonya'nın** da Mançurya'ya saldırması üzerine Türkiye, **Milletler Cemiyetine** başvurarak Boğazların durumunun yeniden belirlenmesini istedi.

- Türkiye'nin isteği ile **İsviçre'nin Montrö** şehrinde bir konferans toplandı. Konferansa Türkiye, Yunanistan, İngiltere, Fransa, Sovyet Rusya, Yugoslavya ve Japonya katıldı.
- Konferans sonunda Türkiye'nin boğazlardaki hakimiyeti kabul edildi.

Montrö Boğazlar Sözleşmesine göre;

- ✓ **Boğazlar Komisyonu kaldırılarak** bütün görev ve yetkileri Türk Devleti'ne bırakıldı.
- ✓ Türkiye'nin Boğazlarda asker bulundurması kabul edildi.
- ✓ Ticaret gemilerinin geçişi serbest bırakıldı, savaş gemilerinin geçişi Türkiye'nin isteğine bırakıldı.

- ✓ Türkiye savaşa girerse veya savaş tehlikesiyle karşı karşıya kalırsa, Boğazları istediği gibi açıp kapayabilecekti.

Yorum: Türkiye Boğazlar üzerinde kesin

egemenlik sağlamıştır. Boğazlar sorunu çözüme kavuşmuştur. Türkiye'nin Akdeniz'deki güvenliği artmıştır. Boğazlar Sorunu, Misakı Milliye uygun bir şekilde çözülmüştür.

SADABAT PAKTI (8 TEMMUZ 1937)

Pakt: Birkaç devlet arasında yapılan antlaşma

- 1935 yılında **İtalya'nın Habeşistan'a saldırması**, Akdeniz ve **Ortadoğu güvenliğinin** tehlikeye düşmesine neden olmuştu. Bu yüzden Balkan Antantı'na benzer bir antlaşmanın Orta Doğu'da da gerçekleştirilmesi için faaliyetlere başlanmıştır.
- Bu amaçla Türkiye'nin öncülüğünde **Türkiye, İran, Irak ve Afganistan** arasında Sadabat Pakti imzalanmıştır.

Bu antlaşmaya göre üye ülkeler;

- ✓ Karşılıklı olarak birbirlerinin sınırlarına saygılı olmayı,
- ✓ Birbirlerinin iç işlerine karışmamayı,
- ✓ Ortak çıkarlar doğrultusunda hareket ederek dostluk ve iş birliğini geliştirmeyi kabul etmiştir.

Bilgi: Türkiye, Sadabat Paketi ile yaklaşan II. Dünya Savaşı öncesinde doğu sınırlarını güvence altına almış oldu.

Suriye, komşularıyla olan sınır sorunları nedeniyle bu pakta katılmamıştır.

HATAY SORUNU

- 1921 yılında **TBMM** ile **Fransa** arasında imzalanan **Ankara Antlaşması**'yla Hatay, Fransa mandasındaki Suriye'ye bırakılmıştı.
- Burada yaşayan Türklere geniş haklar tanınmış ve bölgede özerk bir yönetim uygulanmıştı. Ancak Hatay'ın Türk toprakları dışında kalması, Misakı Milli'den taviz verildiği anlamına gelmekteydi.

Atatürk, Hatay'ın anavatanına katılması için çalışmış ve çeşitli girişimlerde bulunmuş, 1923'te Adana'da yaptığı bir konuşmada, "**Kırk asurluk Türk yurdu, düşman elinde esir kalmaz.**" diyerek ileride Hatay'ın anavatanına katılacağına müjdesini vermişti.

- **Fransa** 1936 yılında Suriye'deki manda yönetimine son verdi ve buralardan çekildi. Ancak Hatay'ın durumu belirsizliğini korudu.
- Bunun üzerine Türkiye, **Milletler Cemiyetine** başvurarak sorunun çözülmesini istedi.
- Türkiye ile Fransa arasında yapılan ikili görüşmelerde, "**Hatay'ın geleceğini buradaki halkın belirlemesi**" ilkesi kabul edildi.
- Bunun üzerine seçimler yapıldı ve **Hatay Bağımsız Cumhuriyeti** kuruldu. (2 Eylül 1938)
- Bağımsız Hatay Cumhuriyeti'nin ilk devlet başkanlığını **Tayfur Sökmen** yaptı.
- Hatay Millet Meclisi, 29 Haziran 1939'da oy birliği ile **Türkiye'ye bağlanmaya** karar verdi.

Bilgi:

Misakı Milli'ye katılan **son toprak Hatay'dır.** Suriye sınırlarımız bugünkü şeklini almıştır.

Zeki DOĞAN - Sosyal Bilgiler Öğretmeni
sosyalciniz.wordpress.com

NOT: Ders notlarımız fotokopiye uygundur. Ticari amaçlı kullanılmaması ve kaynak gösterilerek paylaşılması rica olunur.